

5. Мещеряков Б. Г. Большой психологический словарь. Большая университетская библиотека СПб: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2007. с. 672.
6. Рікер П. Інтелектуальна автобіографія. Любов і справедливість. Київ: Дух і літера, 2002. С. 114.
7. Роджерс К. Р. Взгляд на психотерапию. Становление М.: Изд. группа «Прогресс», «Универс», 1994. С. 474-478.
8. Рудестам К. Групповая психотерапия ,СПб: Питер, 2000. С. 373.

МЕТОДОЛОГІЯ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ РОЗВИТКУ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Степашко В. О.

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту, практичної психології
та інклюзивної освіти*

*Університету Григорія Сковороди в Переяславі
м. Переяслав, Київська область, Україна*

Заклади вищої освіти (ЗВО) України функціонують в умовах ринку, невизначеності інформації, нестійкості. Метою запровадження змін у ЗВ є активізація внутрішнього потенціалу соціально-педагогічної системи та спрямування її на динамічний розвиток (мовиться про перехід системи на вищий рівень функціонування).

Методологічну основу управління процесом розвитку ЗВ становлять закони: взаємодії та зворотного зв'язку, відповідності функціонування соціально-педагогічних систем вимогам середовища; авторські теорії та концепції; фундаментальні філософські, педагогічні та психологічні наукові ідеї та положення; загальні та часткові закономірності; філософія гуманізму, яка проголошує особистість як найвищу цінність суспільства.

Функціонування соціально-педагогічної системи відбувається відповідно до законів єдності аналізу і синтезу, пропорційності (співвідношення між частинами цілого), композиції (ціль діяльності підсистеми одночасно є однією з підцілей діяльності всієї системи), самозбереження (кожна система прагне зберегти себе як цілісне утворення), організованості (в системі не може бути більше порядку, ніж інформації), онтогенезу (кожна організація в своєму розвитку проходить життєві цикли: становлення – розквіт – згасання). Для неї характерні комплексність, формалізація, співвідношення централізації і децентралізації (центрумуму і децентрумуму за В. Пікельною).

Будь-яка організація розглядається так: це *група людей (персонал)* – перший змінний чинник; другою ситуаційною змінною є *структура* організації (мовиться про кількість, складо її підрозділів, рівнів управління); третьою внутрішньою змінною є *постановка завдань*; четвертим змінним чинником є *технологія*.

Системна методологія в управлінні процесом розвитку закладу вищої освіти – це по перше, напрям пізнання практичної управлінської діяльності керівника ЗВ та його заступників, що охоплює комплекс методологій освітнього, інформаційного, інноваційного, ситуативного, стратегічного, адміністративного менеджменту; по друге, – система методологічних знань, що охоплює теорію управління; по третє, – організаційні механізми процесу управління та розвитку системи управління закладами вищої освіти.

Поняття «*управління*» процесом розвитку ЗВ необхідно розглядати так: це самостійна галузь наукових знань; цілісна система; цілеспрямована діяльність; спосіб мисленнєвої діяльності керівника; специфічна форма філософсько-наукового знання на певному етапі його розвитку; динамічний процес.

Відповідн до теорії діяльності та її структури система управління процесом розвитку ЗВ містить у своєму складі такі компоненти: мета, предмет, завдання, теоретичне обґрунтування, методологія, суб'єкти діяльності, зміст, методи, форми, засоби, умови, процесуальна основа, кінцевий результат діяльності. Отже, система управління процесом розвитку ЗВ є цілеспрямованою, діяльнісною.

Методологічною основою феномену «*управління*» процесом розвитку ЗВ є закони логіки, раціоналізм (форми і способи раціональної діяльності керівника); закономірності, принципи, концепції.

Розроблен *завдання* щодо рівневої методології управління процесом розвитку закладу вищої освіти. Вони виглядають так:

1. На *філософському* рівні здійснити системний аналіз структури змісту управлінської діяльності керівника ЗВО.

2. На *загальнонауковому* рівні здійснити всебічний аналіз цільових функцій керівника ЗВ відповідн до універсального управлінського циклу, функційних прав та обов'язків.

3. На *конкретно-науковому* рівні розробити теорію управління процесом розвитку ЗВО, концепцію синергетичного управління; сформулювати принципи і закономірності управління процесом розвитку ЗВ та охарактеризувати їх, застосовуючи сукупність підходів, спеціальні методи дослідження проблеми.

4. На *методичному* (технологічному) рівні дослідження проблеми управління процесом розвитку ЗВ розробити креативну *технологію*, здійснити апробацію даної технології та експериментальн перевірити ефективність її функціонування; розробити концепцію та програму

розвитку ЗВО; окреслити шляхи (способи) та засоби (мовиться про технологію та інновації) переведення системи управління процесом розвитку ЗВ на вищий енергетичний рівень функціонування (рівень гомеостазу); визначити та охарактеризувати організаційні, педагогічні, психологічні умови зеспечення якості управління процесом розвитку закладу вищої освіти.

Складником методології є такі *принципи* побудови організаційної структури управління процесом розвитку ЗВО: оптимальності субординаційних рівнів управління (оптимальна кількість – п'ять); поєднання субординаційного (вертикального) та партисипативного (горизонтального) управління; співвідношення централізації та децентралізації; функційного розподілу повноважень відповідні до кваліфікації і компетентності суб'єктів; оптимального використання інструментів моніторингу на підсистемних рівнях управління процесом розвитку ЗВО; динамізму організаційної структури системи управління процесом розвитку закладу вищої освіти [1].

Управління процесом розвитку ЗВ в дослідженні розглянут (з позицій системного підходу) як цілісну динамічну систему.

Основою системної методології є *системний підхід*. Він розглядає організацію (ЗВО) так: це складний комплекс взаємозалежних і взаємодіючих змінних. Сутність системного підходу зводять до наступного: формулювання цілей; досягнення поставлених цілей при мінімальних витратах на основі порівняльного аналізу альтернативних шляхів, методів, засобів досягнення цілей та здійснення відповідного вибору; кількісне оцінювання цілей, методів і засобів їхнього досягнення. Системний підхід дає можливість простежити властивості системного об'єкта (ЗВО) у тісному зв'язку його структури та функцій в їх динаміці. Системний аналіз є основою для розроблення та впровадження керівником динамічних конкурентних стратегій розвитку закладу вищої освіти.

Суттєві постійні зміни в освітньому законодавстві (нововведення, рейтинги ЗВО) є дестабілізуючою зовнішньою змінною, яка спрямована з одного боку, на дестабілізацію соціально-педагогічної системи, а з іншого, – на впорядкування внутрішніх елементів системи, мобілізацію її внутрішнього потенціалу.

Відповідні до синергетичної концепції «паралельного лідерства» Д. Ендрюс [2] основою управління процесом розвитку ЗВ є комунікативна взаємодія керівника, Ради ректорів, МОН України, науково-педагогічних працівників, місцевих органів влади, громад.

В управлінні процесом розвитку ЗВ важливими є такі чинники: філософська основа; спосіб визначення загальної мети і завдань; трансформація завдань у функції управління кожного виконавця; механізм розподілу функцій; предмет і характер контролю.

Вище викладене дає підстави сформулювати такі часткові *закономірності* управління процесом розвитку ЗВ на засадах синергетичного підходу: 1) що вищий рівень сформованості функційно-посадової компетентності та розвитку творчог потенціалу керівника ЗВО, т ефективнішими є управлінські рішення; 2) що вищий рівень створених у ЗВ сприятливих організаційних, педагогічних, психологічних умов, т результативнішою є освітня, наукова, науково-дослідницька, інноваційна діяльність; 3) що вищий рівень інформаційного, методичного, технологічного, організаційного, психологічного зезпечення управління процесом розвитку ЗВО, т більш обґрунтованими, надійними є ухвалені рішення; 4) від обсягу та своєчасності реалізованих суб'єктами управління процесом розвитку ЗВ цільових функцій залежить якість основних видів діяльності; 5) закладо вищої освіти здатний постійн підвищувати якість освітнього процесу, якщо суб'єкти управління процесом розвитку ЗВ застосовуватимуть технологічний інструментарій синергетичного управління, узгоджуватимуть цілі лінійного та субординаційного управління; цілеспрямован сполучатимуть зовнішнє управління та самоуправління.

У ході дослідження означеної проблеми сформульован *правила* управління процесом розвитку ЗВО: прозорість цілей та завдань; узгодженість цілей на підсистемних рівнях управління зі стратегією; простота структури системи управління (чотирирівнева структура, у тому числі підсистема самоуправління (здобувачі); мінімальний складо суб'єктів управління; демократичні засади управління та гласність; дотримання правил адміністративної етики; використання системи стимулів; прозорість системи звітності, розрахунків, обліку витрат та фінансових надходжень; планування системи кар'єрного зростання науково-педагогічних працівників; об'єктивність в оцінюванні якісних показників результативності освітньої та інших видів діяльності; створення сприятливого психологічного клімату в колективі; зв'язок системи управління із зовнішнім середовищем.

Література:

1. Степашк В. О. Освітній менеджмент: практичний аспект: навч.-метод. посіб. Київ: Кафедра, 2017. 348 с.
2. Andrews, D. Working together to enhance Shool outcomes: An Australian case study of parallel leadership. *Leading and Managing*. 2008. Vol. 14, No. 2. P. 45-60. <https://www.researchgate.net/publication/228642726> (дата звернення: 15. 11. 2021).